

УДК 338.45.01

*М.П. ГОРБУНОВ, С.М. ПОГОРЕЛОВ, А.В. РИМШЕЛІС***КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОВАРІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА: ПОНЯТТЯ, ПОКАЗНИКИ, НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ**

У статті на підставі дослідження існуючих напрямків та показників конкурентоспроможності промислової продукції запропоновано бачення напрямків її підвищення на сучасному етапі економіки України. Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах подальшого розвитку економіки є досить актуальною і пов'язана, насамперед, з розробкою системи управління конкурентоспроможністю потенціалу.

Ключові слова: конкурентоспроможність продукції, показники, промислове підприємство, характеристика.

В статье на основании исследования существующих направлений и показателей конкурентоспособности промышленной продукции предложено видение направлений ее повышения на современном этапе экономики Украины. Проблема повышения уровня конкурентоспособности отечественной продукции в условиях дальнейшего развития экономики является весьма актуальной и связана, прежде всего, с разработкой системы управления конкурентоспособностью.

Ключевые слова: конкурентоспособность продукции, показатели, промышленное предприятие, характеристика.

The article based on the research of existing trends and indicators of competitiveness of industrial products proposed vision for areas of improvement at the present stage of Ukraine's economy. The problem of improving the competitiveness of domestic products in conditions of further economic development is very important and is associated primarily with the development of a system of competitiveness management. Today in the national science problems of competitiveness management of production of industrial enterprises come to the fore due to the low level, which led to a decline in export potential.

Keywords: product competitiveness, indicators, industrial enterprise, characteristics.

Постановка проблеми. За останні роки проблема конкурентоспроможності продукції в Україні стала однією з найбільш важливих. Від випуску конкурентоздатної продукції залежить ефективний та стабільний розвиток економіки. Цей показник характеризує не лише окремі підприємства, а й економіку країни загалом. Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції в умовах подальшого розвитку економіки є досить актуальною і пов'язана, насамперед, з розробкою системи управління конкурентоспроможністю. Завоювання й утримання конкурентних переваг – ключові фактори успіху підприємства в конкурентній боротьбі. Особливої гостроти ця проблема досягає в умовах посилення інтенсивності конкуренції як на внутрішньому ринку, так і при виході на зовнішні ринки.

Актуальність даної теми полягає у тому, що управління конкурентоспроможністю досить нова і не досліджена сфера для українських суб'єктів господарювання. А економічне середовище сучасного ринку з його невизначеністю, мінливістю та підвищеною нестабільністю вимагає від підприємств якісного управління, постійного контролю конкурентоспроможності продукції та підприємств. У зв'язку з цим виникає необхідність у вдосконаленні управління їх конкурентоспроможністю шляхом використання сучасних принципів менеджменту, маркетингу,

забезпечення стратегічного підходу до економічного розвитку.

Постановка завдання. Завданням статті є: аналіз існуючих напрямків та показників конкурентоспроможності продукції, та формування комплексної програми підвищення конкурентоспроможності товарів промислового підприємства на прикладі виробництва хімічних речовин і хімічної продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, що стосуються управління конкурентоспроможністю продукції були дослідженні низькою іноземних та вітчизняних авторів таких, як: І. Ансофф, М. Альберт, П. Друкер, Ф. Котлер, Ж.-Ж. Ламбен, М. Мескон, М. Портер, Ф. Хедоур, Е. Чемберлен, Ільчук М. М., Коновал І. А., Свтушенко В.Д. та інших.

Основні результати дослідження. На сьогоднішній день у вітчизняній науці проблеми управління конкурентоспроможністю продукції виробничих підприємств виходять на перший план у зв'язку з низьким її рівнем, що призвело до падіння експортного потенціалу. Так, за підсумками 5 місяців 2016 року експорт товарів у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року скоротився на 11,5% і склав 13,7 млрд дол. Помітне зниження експорту торкнулося продуктів мінерального походження – у 2,2 раза (на \$2,2 млрд), продукції хімпрому – в 1,5 раза (на \$0,8 млрд) [1].

Тому підвищення конкурентоспроможності

продукції до рівня вимог світового ринку є одним із найважливіших завдань розвитку підприємств і економіки країни в цілому.

На сучасному етапі активного розвитку суспільства питання, пов'язані з конкурентоспроможністю продукції вивчаються та розвиваються. Але досить не існую єдиного поняття «конкурентоспроможності продукції», адже різні автори трактують його по-різному. А неоднозначна трактовка цього поняття може призвести до

помилки у розробці заходів щодо підвищення конкурентоспроможності продукції. Тому на нашу думку ця проблема є актуальною та важливою.

Більшість авторів, трактують поняття «конкурентоспроможність продукції» як сукупність цінкових та якісних характеристик. Тобто конкурентоспроможність розглядається як двомірна плоскість, без урахування таких показників як рівень сервісу, строк виконання замовлення та інше (таблиця 1).

Таблиця 1 – Визначення поняття «конкурентоспроможність продукції» різними авторами

Автор	Визначення
Булесв І. П. [3]	Конкурентоспроможність товару – це сукупність показників, які забезпечують розробку, виробництво, реалізацію і після продажне обслуговування товару з метою задоволення потрібного споживчого попиту й отримання цільового прибутку підприємства.
Портер М. [4]	Конкурентоспроможність товару – це властивість товару виступати на ринку з присутніми там аналогічними товарами.
Ліфіц І. М. [2]	Конкурентоспроможність товару – це здатність товару відповідати умовам даного ринку у розглянутому періоді відносно аналогів конкурентів.
Фатхудінов Р.А. [5]	Конкурентоспроможність товару – це властивість, що характеризується ступенем задоволення ним конкретної потреби порівняно з аналогічними товарами на цьому ринку та визначає здатність товару витримувати конкуренцію порівняно з аналогічними товарами на цьому ринку.

Тому, узагальнюючи вище сказане, можна трактувати конкурентоспроможність продукції як комплексну та багатоаспектну характеристику продукції, що відображає корисність для споживача з показниками аналогічної продукції конкурентів.

Зміст поняття «конкурентоспроможності продукції» також можна розкрити через узагальнену характеристику властивостей продукції, що дозволяють їй конкурувати з

аналогічною продукцією на відповідному ринку в певний момент часу.

Аналіз літературних джерел, що стосуються питань управління конкурентоспроможності продукції та сучасних тенденцій розвитку виробництва, надав можливість запропонувати класифікацію показників конкурентоспроможності товарів виробничих підприємств, які представлені на рисунку 1.

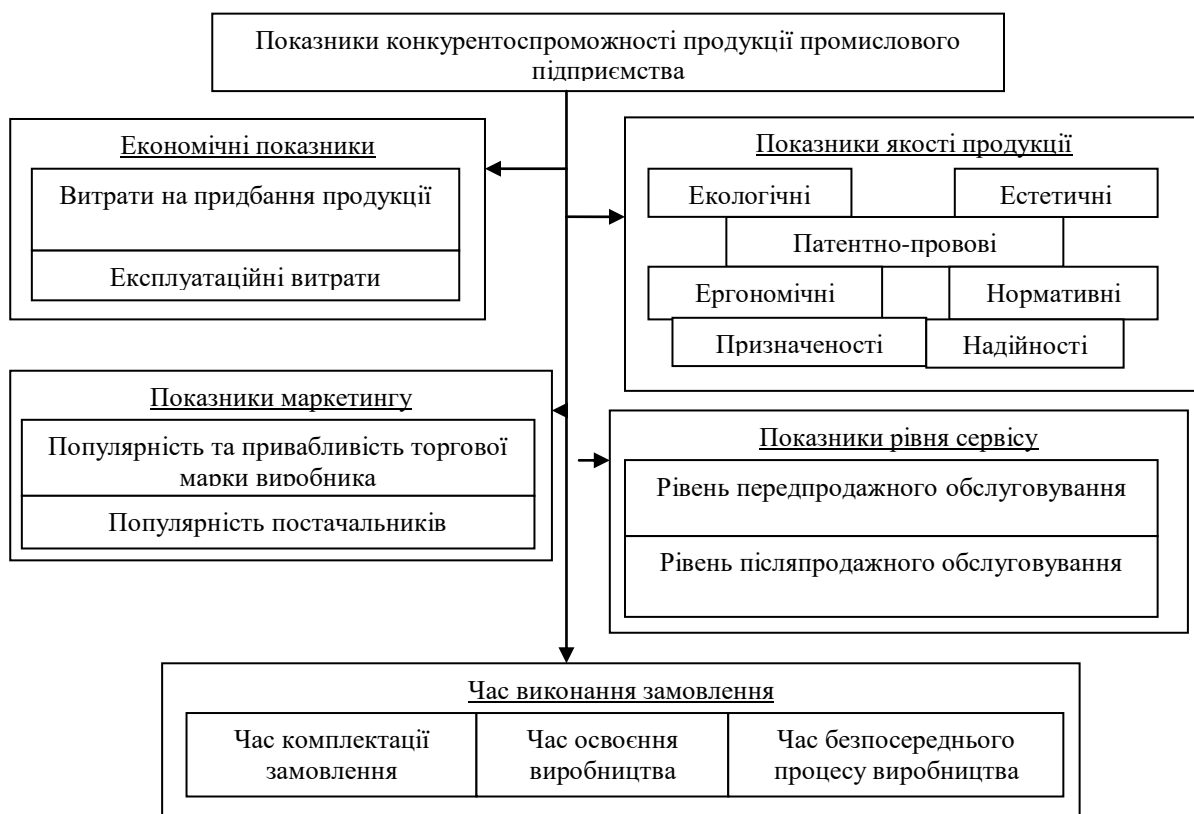

Рисунок 1 – Класифікація показників конкурентоспроможності продукції промислового підприємства (авторський підхід)

Продукція промислового виробництва все частіше виготовляється на замовлення. Так, наприклад, обсяг замовлення на виробництво хімічних речовин і хімічної продукції у січні-вересні 2016 року склав 46595,5 млн. грн. Обсяг іноземних замовлень склав 19007,4 млн. грн [6]. Тому у сучасних умовах різко зросло значення показника «час виконання замовлення». Покупців такої продукції все більше хвилює сервісне обслуговування та наявність супутніх послуг та товарів, що забезпечують більш ефективне використання продукції.

У зв'язку з цим у систему показників включено не лише показники якості продукції та економічні показники, а й показники маркетингу, час виконання замовлення та показники рівня сервісу, що на сьогодні впливають на рішення покупця стосовно придбання товарів промислового призначення.

На підвищення конкурентоспроможності продукції впливає низька факторів. У сучасних умовах стрімко зростає роль організації виробництва як внутрішнього чинника підвищення конкурентоспроможності продукції промислового підприємства, оскільки застосування принципів, методів та інструментів організації виробництва дозволяє без значних фінансових витрат ефективно впливати на підвищення рівня конкурентоспроможності продукції шляхом підвищення якості продукції, що випускається, скорочення собівартості та тривалості виробничого циклу[7].

Виробничі організаційні фактори, які сприятимуть позитивній зміні показників конкурентоспроможності продукції можна об'єднати у напрямки, що показано на рисунку 2

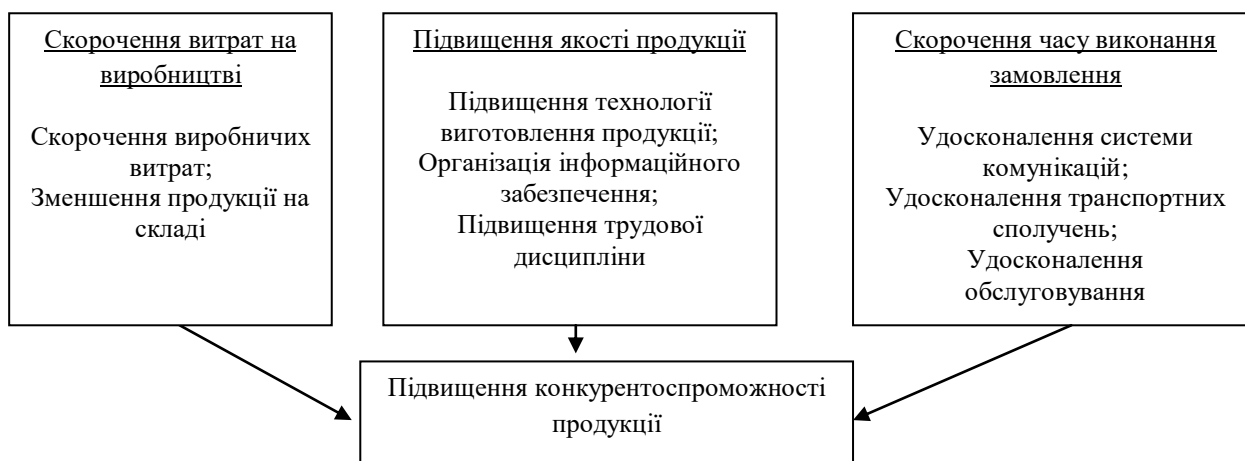

Рисунок 2 – Напрямки підвищення конкурентоспроможності продукції промислового виробництва (авторський підхід)

Актуальним питанням реалізації шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції є розробка для цього комплексної програми.

Під програмою підвищення конкурентоспроможності розуміють комплекс дій та операцій, які мають виконуватися послідовно (визначення ринку, визначення

сукупності параметрів, що підлягають оцінюванню, розрахунок показника конкурентоспроможності). Розробка цієї програми базується на комплексному та програмно-цільовому підходах.

Для програмно-цільового методу характерно те, що він забезпечує реалізацію одночасно двох типів інтеграції соціально-економічних і науково-технічних процесів. Даний метод дає можливість досягнення цілей, які передбачають докорінні зрушення в розвитку економіки і соціальної сфери, перехід до нових станів економічних систем, які не можуть бути досягнуті в процесі реалізації приватних цілей розвитку будь-яких окремих виробничих, інфраструктурних чи інших елементів регіональних господарських систем[7].

Комплексний підхід – передбачає використання у межах програми всього комплексу взаємопов'язаних

заходів. Серед основних властивостей комплексної програми відокремлюють наступні[7]:

- цільова орієнтація;
- програмність;
- комплексність;
- ресурсозабезпеченість;
- результативність.

Структурну комплексну програму підвищення конкурентоспроможності продукції можна представити у вигляді блоків, на які розбивається програма згідно з основною функцією, яка виконується кожним блоком у здійсненні програмно-цільового підходу та досягнення цілей програми (див. рисунок 3).

Для реалізації структури комплексної програми підвищення конкурентоспроможності продукції необхідно виконати наступні кроки:

- виявити цілі комплексної програми підвищення конкурентоспроможності;
- визначити критерії формування програми;
- виявити виконавців розробки програми;
- спланувати зміст та структуру програми;
- сформувати календарний план виконання робіт;
- сформувати бюджет програми;

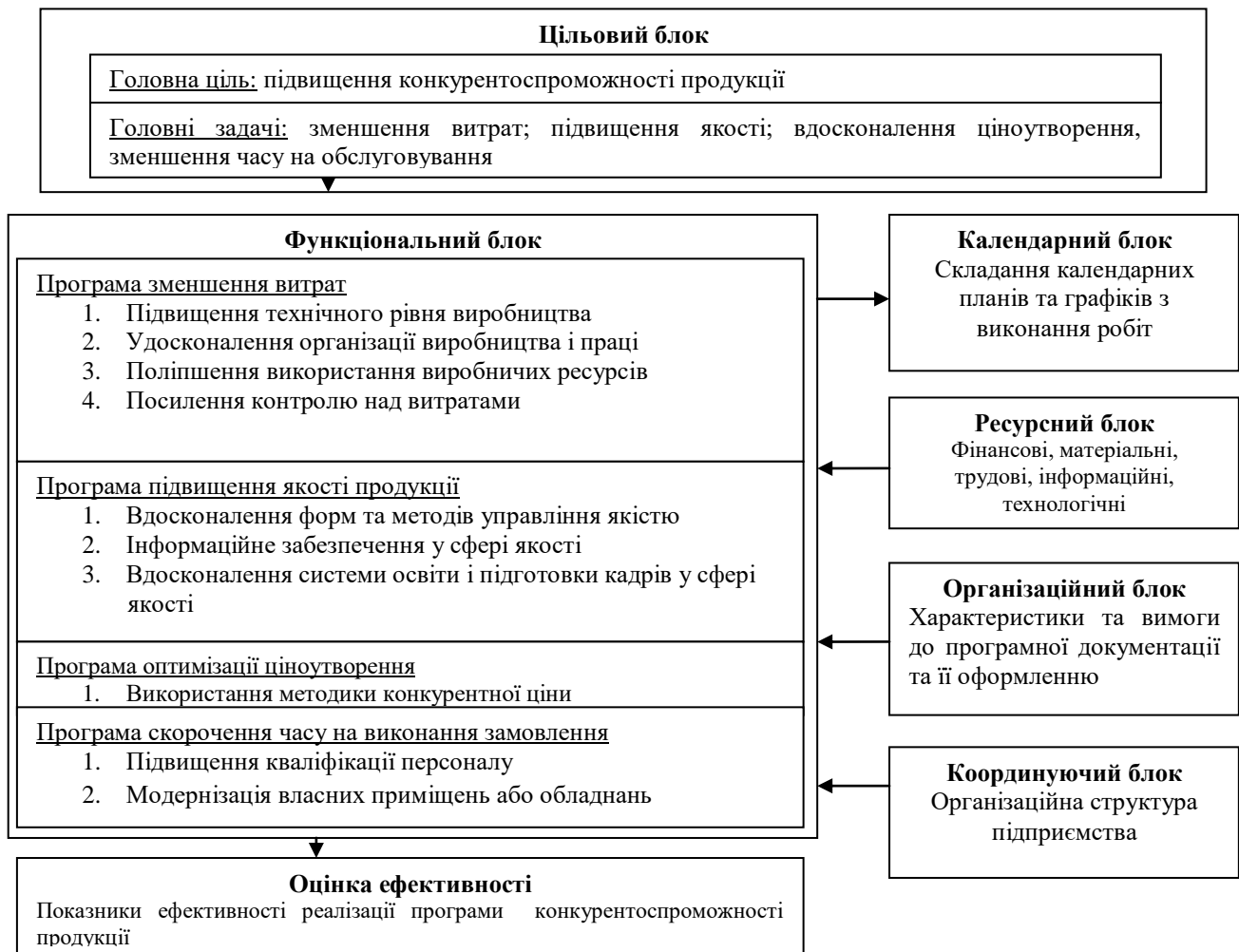

Рисунок 3 – Структурна схема комплексної програми підвищення конкурентоспроможності продукції промислового виробництва (авторський підхід)

- спланувати ресурси програми;
- спланувати інформаційне забезпечення;
- зробити прогнозну оцінку ефективності програми з підвищення конкурентоспроможності;
- організувати процес впровадження програми;
- виконати впровадження та реалізацію програми;
- здійснити контроль процесу реалізації;
- зробити аналіз результатів програми та оцінку її ефективності.

Цільовий блок включає в собі головну ціль та головні задачі програми з підвищення конкурентоспроможності продукції промислового виробництва.

Функціональний блок представляє собою сукупність головних задач програми та шляхи їх досягнення. Комплекс заходів, представлений у функціональному блоці, повинен мати властивість повноти, тобто всі заходи, що необхідні для вирішення цільових задач.

Календарний блок містить у собі графік та план виконання робіт програми з підвищення конкурентоспроможності продукції промислових підприємств.

Організаційний блок представляє собою положення про органи, які здійснюють управління

розробкою і реалізацією програми; сукупність вимог щодо програмної документації та її оформлення; інструкції, які регламентують взаємодію та координацію учасників програми, їх функції, права та обов'язки.

Координуючий блок включає в себе групу робітників підприємства (керівник підприємства, начальник відділу забезпечення конкурентоспроможності, начальник служби якості, та інші), що виконує координуючу діяльність у процесі розробки та реалізації програми.

Ресурсний блок характеризується сукупністю інформаційних, трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, необхідних для реалізації комплексної програми з підвищення конкурентоспроможності продукції.

Блок оцінки ефективності програми представляє собою сукупність показників, необхідних при оцінці ефективності реалізації програми.

Висновки. Запропонована програма з підвищення конкурентоспроможності продукції є комплексним підходом до вирішення поставленого завдання. Вона надає можливість підвищення якості продукції, що випускається, зниження витрат і часу виробничого циклу. Її застосування можливе в умовах жорсткого бюджетного обмеження, що характерне для більшості

вітчизняних промислових підприємств, оскільки не вимагає істотних капітальних витрат.

Список літератури

- 1 Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://me.gov.ua>
- 2 Ліфіць І.М. Конкуренентоспроможність товарів і послуг: -2-е вид., Перераб. і доп. – М.: Вища освіта; Юрайт-Издат. – 2009. – 460с.
- 3 Предприятие в системе отношений: институциональный аспект / И. П. Булеев; Ин-т экономики пром-сти. - Донецк, 2006. - 424 с.
- 4 Портер М. Конкуренция: Учеб. Пособие / Пер. с англ. – М.: Дом Вильямс, 2000. – 495 с.
- 5 Фатхутдінов Р. А. Управління конкурентоздатністю організації : підручник / Фатхутдінов Р. А., Осовськам Г. В. ; заг. ред. Осовська Г. В. – К. : Кондор, 2009. – 468 с.
- 6 Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 7 Янков О.Г. Конкуренентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрямки підвищення: [монографія] / О. Г. Янков – О. : Атлант, 2013. – 470 с.
- 8 Методика оцінки ефективності міжнародного проекту / С.М. Погорелов, М.П. Горбунов // Вісник Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут” (економічні науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2016. - № 27(1199) - С. 135-138.

References (transliterated)

- 1 Oficijnij sajt Ministerstva ekonomichnogo rozvitku i trgovli Ukraïni [Elektronnij resurs]. Rezhim dostupu: <http://me.gov.ua>
- 2 Lific' I.M. Konkurentospromozhnist' tovariv i poslug:-2-e vid., Pererab. I dop. – M.: Vishha osvita; Jurajt-Izdat. – 2009. – 460s.
- 3 Predprijatje v sisteme otnošenij: institucional'nyj aspekt / I. P. Buleev; In-t jekonomiki prom-sti. - Doneck, 2006. - 424 c.
- 4 Porter M. Konkurencija: Ucheb. Posobie / Per. s angl. – M.: Dom Vil'jams, 2000. – 495 s.
- 5 Fathutdinov R. A. Upravlinnja konkurentozdatnistju organizacii : pidruchnik / Fathutdinov R. A., Osovs'kam G. V. ; zag. red. Osovs'ka G. V. – K. : Kondor, 2009. – 468 c.
- 6 Oficijnij sajt Derzhavnoi sluzhbi statistiki Ukraïni [Elektronnij resurs]. Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 7 Jankov O.G. Konkurentospromozhnist' pidpriemstva: ocinka rïvnja ta naprjami pidvishhenja: [monografija] / O. G. Jankov – O. : Atlant, 2013. – 470 s.
- 8 Metodika ocinki efektivnosti mizhnarodnogo proektu / S.M. Pogorelov, M.P. Gorbunov // Visnik Nacional'nogo tehničnogo universitetu „Harkivs'kij politehničnij institut» (ekonomichni nauki). – H.: NTU „HPI”. - 2016. - № 27(1199) - S. 135-138.

Надійшла (received) 19.09.2016

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Конкуренентоспроможність товарів промислового підприємства: поняття, показники, напрямки підвищення/ М.П. Горбунов, С.М. Погорелов, Н.В. Римшеліс // Вісник Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (економічні науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2016. - № 47(1219).- С. 87-91 . Бібліогр. 8 назв. – ISSN 2519-4461.

Конкуренентоспособность товаров промышленного предприятия: понятие, показатели, направления повышения/ Н.П. Горбунов, С.Н. Погорелов, Н.В. Римшеліс // Вестник Национального технического университета “Харьковский политехнический институт” (экономические науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2016. - № 47(1219).- С. 87-91 . Библиогр.: 8 названий. – ISSN 2519-4461.

The competitiveness of products of industrial enterprises: concept, indicators, areas of improvement/ N. P. Gorbunov, S. M. Pogorelov, N. V. Rimless // Bulletin of National technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic Sciences). – H.: NTU "KHPI". - 2016. - № 47(1219).- P. 87-91 . Bibliogr.: 8 names. – ISSN 2519-4461.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Горбунов Микола Петрович - кандидат економічних наук, доцент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», доцент кафедри менеджменту та оподаткування; тел.: (057) 707-65-39;

Горбунов Николай Петрович - кандидат экономических наук, доцент, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», доцент кафедры менеджмента и налогообложения; тел.: (057) 707-65-39;

Gorbunov Nikolai Petrovich - candidate of economic Sciences, associate Professor, national technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", associate Professor of management and taxation; tel: (057) 707-65-39;

Погорелов Сергій Миколайович – кандидат економічних наук, професор, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», професор кафедри організація виробництва і управління персоналом; тел.: (057) 707-65-07; e-mail: pogser.sp@gmail.com, (ORCID: 0000-0003-0868-2002)

Погорелов Сергей Николаевич – кандидат экономических наук, профессор, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», профессор кафедры организация производства и управления персоналом; тел.: (057) 707-65-07; e mail: pogser.sp@gmail.com, (ORCID: 0000-0003-0868-2002)

Pogorelov Sergiy Mukolaevich – candidate of economic Sciences, Professor, national technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Professor of the Department of production organization and personnel management; tel: (057) 707-65-07; e-mail: ni.pogorelov@gmail.com, (ORCID: 0000-0003-0868-2002)

Римшеліс Анастасія – студентка Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Римшеліс Анастасія – студентка Национального технического университета «Харьковский политехнический институт»

Rimless Anastasia - student of National technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"